

U zaključnom razmatranju Blagonić će blago relativizirati simboličku moć/moć simbolike rečenicom „Simbolički sustav nije neoboriv, on ne daje petrificirano, jednostrano viđenje političkog, i svijeta uopće.“ Borba za ideološku legitimnost na području Istre između nacionalnoga i regionalnoga uvelike je, dakle, i simbolička. Njezina važnost proizlazi iz karakteristike, odnosno svojstva simbola, a to je opća razumljivost i razgovijetnost svakom pripadniku nacije ili regije, a da pritom uvjetuje i emocionalnu reakciju. U konačnici zaključuje da se i sami simboli relativiziraju kako se i političke tenzije između periferije i centra smanjuju. Tvrdnju nadopunjuje primjerom o ustajanju predsjednika Hrvatske pri intonaciji svečane pjesme Istarske županije.

Sandi Blagonić ispisao je sveobuhvatnu političko-antropološku studiju o Istri 90-ih godina prošloga stoljeća. Studija je čvrsto strukturirana, potkrijepljena primjerima iz svima nama poznate svakodnevice. U knjizi se svatko od nas može prepoznati i svatko od nas može si postaviti pitanje kada smo bili spremni ustati ili ostati sjediti. Blagonić je u autobiografskom dijelu knjige doslovno i ustajao i ostajao sjediti, ovisno o okolnostima, kontekstu... Međutim, ono što on u svojim tekstovima neovisno o okolnostima i kontekstu ne gubi jest dosljednost i hrabrost. I zbog toga je ova knjiga vrijedna i za nas koji ćemo je čitati, a nismo imali hrabrosti o tome pisati ili javno nastupati u nekom drugom obliku.

Ivona Orlić

***Retrospektiva turizma Istre*, zbral in uredil / sabrao i uredio Metod Šuligoj, Koper-Capodistria: Založba Univerze na Primorskem, 2015., 370 str.**

Retrospektiva turizma Istre je monografija nastala u sklopu projekta Turizam kao zajednička (kulturalna) baština obalnog dijela istarskog poluotoka, koji je trajao od siječnja 2014. do rujna 2015. u okviru Operativnoga programa IPA Slovenija – Hrvatska 2007. – 2013. Projekt je povezoao četiri partnera iz akademskoga svijeta i kulturne baštine (muzejske djelatnosti), i to (1) Univerzu na Primorskem, Fakultetu za turistične studije – Turistico, Portorož, (2) Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, (3) Hrvatski muzej turizma, Opatija i (4) zavod Mediteranum Piran. Prva je

to monografija u kojoj je predstavljen pregledan prikaz razvoja istarskoga turizma, a sve to pod palicom glavnoga urednika Metoda Šuligoja. Publikacija je dvojezična, tekst teče paralelno na slovenskom i hrvatskom jeziku.

Metod Šuligoj je u poglavlju „Nekatere ključne okolišine (preteklega) razvoja turizma v Istri“ / „Neke ključne okolnosti (proteklog) razvoja turizma u Istri“ (17-48) ustanovio kako je povijest razvoja turizma relativno neistražena. Stoga je identificirao neke ključne elemente bitne za razvoj turizma u obalnom dijelu Istre poput zemljopisnih i upravnih značajki. U kratkom prikazu društveno-ekonomskih, političkih i zemljopisnih elemenata dao je uvid u one koje su pobliže povezane s razvojem istarskoga turizma, čime je oslobodio mjesto ostalim autorima da se posvete isključivo svojim temama.

U poglavlju „Turistični prevozi, potovanja in izleti na obali severne Istre od 19. stoletja dalje“ / „Turistički prijevozi, putovanja i izleti na obali sjeverne Istre od 19. stoljeća nadalje“ (49-110) Metod Šuligoj je izložio načine putovanja karakteristične za sjeverni dio Istre, koji se danas nalazi u Sloveniji. Osvrnuo se na prijevozna sredstva popularna od sredine 19. st., poput parobroda, vlaka i tramvaja koja nisu više dio turističke ponude, a svojevremeno su bila raspoloživa stanovništvu, izletnicima i turistima. Poseban je naglasak dan na razdoblje Slobodnoga Teritorija Trsta (1947. – 1954.) te razdoblje nakon osamostaljenja Slovenije 1991. godine. Autor je naglasio kako je turizam u sjevernoj Istri jedna od glavnih gospodarskih grana od samih početaka svoje pojave zahvaljujući razvoju turističkih centara i različitih vrsta turizma. Konstatirano je kako je turistički proizvod slovenskoga dijela Istre raznolik te pretpostavljeno kakav bi bio razvoj da nije bilo konflikata i gospodarskih kriza u 20. stoljeću. Osim u negativnom smislu, na razvoj turizma u slovenskom dijelu Istre utjecali su i mnogi globalizacijski procesi u zadnjih 150 godina, što je ostavilo pozitivan utjecaj, poput razvoja prometnih veza na moru, kopnu i zraku.

„Razvoj hotelske ponudbe na slovenski obali“ / „Razvoj hotelske ponude na slovenskoj obali“ (111-142) je tekst proizišao iz pera Tomija Brezovca, koji se pozabavio hotelskim razvojem od Ankarana do savudrijskoga poluotoka. Smatra kako to područje ima dva razdoblja većih investicija u turističku infrastrukturu. Prvo je razdoblje trajalo od 1875. do 1914., dok je drugo nastupilo puno kasnije, od 1960. do 1980. godine. Pogotovo je u drugom razdoblju intenzivnim ulaganjem došlo do velikoga povećanja turističkih kapaciteta, a samim time razvili su se i novi centri. Zato je to

područje postalo najrazvijenije turističko područje Slovenije. Uspješnu realizaciju i pozitivno poslovanje takvoga projekta slijedila je i snažna financijska pozadina. Nakon velikih turbulencija i promjena nastala je nova situacija u kojoj su velike turističke kuće propale, a imovinu se počelo prodavati. No, turistička je ponuda već postala toliko široka da se javlja inozemni interes za ulaganje.

Zrinka Zadel i Elena Rudan su udružile snage i napisale poglavlje „Razvoj smještajnih kapaciteta i poduzetništva u obalnom dijelu istarskog poluotoka u Hrvatskoj“ / „Razvoj namestitvenih zmogljivosti in podjetništva obalnega dela istrskega polotoka na Hrvaškem“ (143-200). Smatraju kako hrvatski dio Istre predstavlja jednu od najznačajnijih turističkih destinacija Hrvatske, s najdužim povijesnim kontinuitetom turizma. Konstatirale su da se povijesni razvoj turizma hrvatskoga dijela Istre može pratiti od 19. st. pa sve do danas. No, spletom političkih i društvenih previranja taj je dio Istre doživio tri ratna djelovanja, zbog čega se snažno osjetila stagnacija. Ponuda se, unatoč povremenim teškoćama i problemima, razvijala i prilagođavala trendovima. Intenzitet razvoja u određenim razdobljima bio je različit na pojedinim područjima Istre. Autorice su na kraju zaključile kako postoje problemi prilikom istraživanja smještajnih kapaciteta u izvorima i njihovoj usklađenosti. Tome su pridodale da su potrebna daljnja istraživanja te teme, ali po mikrodestinacijama jer bi se tako došlo do kompletnije slike i međusobne komparacije.

Marko Kukanja se u poglavlju „Razvoj prehrambenog gostinstva na obalnom območju slovenske Istre: zgodovinski pregled“ / „Razvoj prehranbenog ugostiteljstva na obalnom području slovenske Istre: povijesni pregled“ (201-256) pozabavio sjevernoistarskim ugostiteljstvom kroz povijest, posebno onim vezanim za prehrambeni aspekt. Već je u početku napomenuo kako znanstvena literatura dosad nije poznavala istraživanja koja su u cijelosti razmatrala taj segment turističke ponude. Prema Kukanji, važno je proučiti razvoj prehrambenoga ugostiteljstva u okrilju političkoga, društvenoga i gospodarskoga razvoja Istre s naglaskom na prikaz utjecaja ekoloških čimbenika. Uvodni prilog pruža prikaz osnovnih značajki istarske gastronomije koja se temelji na različitim povijesnim razdobljima. Tijekom istraživanja autor je uočio problem s građom koja je nesređena, dostupna u različitim fondovima te privatnim zbirkama. No, to ga nije spriječilo da pokuša razmotriti turističko i neturističko prehrambeno ugostiteljstvo zbog

značaja u turizmu, ali i društvenom životu Istre. Slika ne bi bila potpuna da nisu prikazane društveno-političke i gospodarske promjene koje su utjecale na temu ovoga poglavlja.

Autorski se dvojac Elena Rudan i Zrinka Zadel osvrnuo na gastronomiju u poglavlju „Povijesni razvoj gastronomske ponude hrvatskog dijela obale istarskog poluotoka“ / „Zgodovinski razvoj gastronomske ponudbe obalnega dela hrvaške Istre“ (257-288). Autorice su se pozabavile razvojem gastronomije u Istri smatrajući je značajnim dijelom turističkoga proizvoda. Turistička su kretanja na tom području uočena vrlo rano pa se s povećavanjem broja gostiju razvijala i gastronomska ponuda. Slijedile su povijesni kontinuitet te su došle do zaključka kako je gastronomska ponuda primala različitost kuhinja zemalja pod kojima se u prošlosti nalazila te način pripreme namirnica. Smatraju da se danas govori o posebnoj vrsti turizma gastronomije i enologije, unutar kojih se Istra uspješno razvija i predstavlja i izvan granica.

Ljudmila Sinkovič je istražila imidž slovenskih gradova u obalnom dijelu Istre i pretočila ga u poglavlje „Podoba slovenskih obalnih mest od Ankarana do Sečovelj v tiskanih turističnih vodnikih nekoč in danes“ / „Imidž slovenskih obalnih gradova od Ankarana do Sečovlja u tiskanim turističkim vodičima nekada i danas“ (289-326). Kako smatra da je promocija u turizmu ključan segment za prepoznatljivost i razvoj nekog odredišta, krenula je u istraživanje imidža slovenskih priobalnih gradova od druge polovice 19. st. do danas. Proučavanje tiskanih vodiča iz različitih razdoblja pokazalo je da su opisi vrlo slični današnjima i da se u osnovi nisu promijenili. No, vodiči su se počeli razvijati tek u onom trenutku kad se prometna infrastruktura poboljšala, prijevozna sredstva pojeftinila i postala dostupna širokim masama koje su tada mogle istraživati nova odredišta. Autorica je dala i povijesni razvoj vodiča od njihovih početaka u 19. st., kada su zamijenili subjektivne putopise, pa sve do onih danas.

Posljednje u nizu poglavlja jest „Promocija u funkciji unaprjeđenja turizma hrvatskog dijela istarskog primorja – povijesni pregled“ / „Promocija kot orodje za izboljšanje turizma hrvaškega dela istrskega polotoka – zgodovinski pregled“ (327-360), u kojem je Dina Lončarić prikazala promicanja istarskoga turizma od početaka modernoga turizma do današnjih dana. Analizirajući dostupnu građu autorica je ustvrdila kako su već začetnici istarskoga turizma ozbiljno i organizirano pristupili njegovu promica-

nju. Ustanovila je i kako je protokom vremena došlo do razvoja novih oblika komunikacija s tržištem, koji su pratili promjene i u drugim segmentima života. Naravno, i promocija je kroz povijest doživljavala svoje promjene, ali je uvijek imala važnu ulogu u pozicioniraju određene destinacije i izgradnji njezina imidža.

Monografija obiluje grafikonima, slikama i tablicama koje plastično prikazuju i upotpunjuju svako pojedino poglavlje. Sve to pomaže i pruža osnovnu bazu čitatelju, ali i potencijalnom proučavatelju za daljnje napredovanje kroz opsežnu temu turizma. Iako su autori nailazili na velike probleme, poput poteškoća s pronalaženjem građe, cijela je ekipa ovoga projekta pokazala kako je proučavanje povijesti turizma na cjelokupnom području Istre tek u začecima. Stoga je ova monografija dobar početak stvaranja šire slike povijesti te grane gospodarstva.

Luka Tidić

Ana Težak Damijanić – Pavlo Ružić, *Retrospektiva znanosti o turizmu u Poreču 1989. – 2015.: 25 godina Zavoda za turizam*, Poreč: Institut za poljoprivredu i turizam, 2015., 126 str.

Četvrt stoljeća respektabilno je razdoblje u djelovanju jedne institucije pa je tim povodom izdana knjiga *Retrospektiva znanosti o turizmu u Poreču 1989. – 2015.* Ane Težak Damijanić i Pavla Ružića. Podijeljena je na sedam poglavlja, od kojih su neka razdijeljena na potpoglavlja.

U prvom poglavlju „Turizam Istre i potreba njegovog znanstvenog istraživanja“ autori očekivano pišu o istarskom turizmu, njegovim počecima, razvoju, problemima i potrebi njegove znanstvene obrade i istraživanja. Sve je popraćeno tablicama s brojem dolazaka i noćenja, kao i fotografijama. Posebno su istaknuta dva članka – „Rast turističkih kapaciteta u Istri nakon Drugog svjetskog rata“ i „Razlozi zaostajanja turizma u Istri početkom 90-ih“ – preuzeta iz drugih publikacija. Sljedeće je poglavlje „Općenito o Zavodu za turizam“. U trima se potpoglavljima opisuje nastanak Zavoda i njegove organizacijske promjene te se donose biografije sadašnjih i bivših zaposlenika. I ovdje je sve popraćeno slikovnim materijalom te je shematski prikazana organizacija Zavoda i promjene u njoj. Treće i četvrto poglavlje